

Ксенія Вербицька,
аспірантка кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності,
Запорізький національний університет
kseniiaverbytska@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-4645-8160>

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ НАРАТИВІВ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Українське суспільство трансформується з моменту здобуття незалежності держави. Становлення національної свідомості та ідентичності супроводжувалося впливом російських наративів, формуванням комплексу меншовартості, культурною апропріацією та нав'язуванням цінностей. Революція Гідності 2013–2014 років сприяла активізації української свідомості та запустила процес деколонізації, який посилився з початком повномасштабної війни в Україні в 2022 році. Явища декомунізації та дерусифікації є характерними для процесу деколонізації в контексті розвитку української держави та передбачають зміну топонімічних назв, відмову від комуністичної ідеології, посилення позицій української мови.

Російська пропаганда та культурна апропріація протягом років формували викривлені уявлення про українську історію та мистецтво, які закріплювалися не лише в українській свідомості, але й впливали на сприйняття України міжнародною спільнотою. Культурна дипломатія, яка використовується російською владою як засіб пропаганди, довгий час створювала позитивний образ для держави-агресора, водночас знижуючи рівень довіри та інтересу до України.

Тому актуальною проблемою є деколонізація культурних наративів та шляхи зміцнення української ідентичності в свідомості українців та міжнародної спільноти.

Процеси деколонізації в Україні активно досліджують протягом останніх 10 років на різних рівнях — від держави до громадянського суспільства. Так, урядова організація «Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки», зокрема, досліджує культурну та історичну апропріацію як інструмент колоніальної політики російської влади. Розуміння підстав такої діяльності дає можливість посилити власні позиції і сформуванати стратегію протидії дезінформації (Альтернативна історія, 2021).

Український контекст деколонізації досліджують і в науковій площині. Так, П. Герчанівська (2024) стратегічною метою деколонізації в Україні визначає системне усунення російсько-імперської та радянської ідеологічної спадщини з публічного простору і суспільної свідомості.

Культурна деколонізація є предметом активних обговорень та дій на рівні громадянського суспільства. Українські та міжнародні громадські організації, фонди та активісти відіграють важливу роль у формуванні конструктивних наративів, збереженні історичної пам'яті та посиленні української ідентичності.

Так, в 2024 році комунікаційна агенція linza agency створила «Музей вкраденого мистецтва» — онлайн-простір, де представлені цифрові копії об'єктів культурної спадщини, викраденої або знищеної внаслідок повномасштабного вторгнення. Музей був створений за підтримки Фонду імені Гайнріха Бюлля й Бюро Київ-Україна. Цей проєкт не лише привернув увагу до знищення української культури під час війни, але й сприяв громадським обговоренням процесу деколонізації культурних наративів (Сніжинська, 2024).

Українська громадська організація Ukraine WOW була створена з метою популяризації української культури за кордоном та всередині країни. В своїй діяльності агенція вико-

ристовує креативні спецпроекти, колаборації з бізнесом, організаціями та діячами. Серед ініціатив Ukraine WOW — демонстрація шаблі Івана Мазепи після бою Олександра Усика, звернення акторки Шерон Стоун до українського художника та масштабна інтерактивна виставка Ukraine WOW. Ця виставка стала популярною темою для медіа та привернула увагу як українських зірок і лідерів думок, так і відомих діячів Європи та світу. На інтерактивній виставці були представлені нагороди українців, відомі історичні артефакти, інсталяції з використанням штучного інтелекту (Кавтиш, 2025). Комплексний комунікаційний підхід, використання символів та архетипів, візуалізація та об'єднання людей навколо української культури та історії сприяють посиленню української ідентичності та подоланню комплексу меншовартості.

Вважаємо доцільним зазначити, що деколонізація культурних наративів може бути досягнута не лише на рівні масштабних державних та соціальних кампаній. Боротьба проти культурної апропріації триває на менш публічно помітних рівнях, які є важливими для сприйняття української самобутності в світі. В цьому велику роль відіграють не лише дипломати, але й громадські діячі і представники медіа, які піднімають теми культури на різних рівнях. Так, значним кроком до формування конструктивних культурних наративів є відновлення світовими музеями української національності художників, яких російська культура привласнювала десятиліттями. Завдяки активній комунікації дипломатів, журналістів та небайдужих громадян найбільший художній музей Фінляндії «Атенеум» вказав українську національність художника Іллі Рєпіна, а Музей мистецтва Метрополітен у Нью-Йорку наголосив на українському походженні художника Архипа Куїнджі та повідомив про руйнування росіянами його музею в Маріуполі (Ярема, 2024).

Отже, деколонізація культурних наративів є завданням не лише держави, а й громадянського суспільства. Повернення культури та історії Україні посилює національну ідентичність

українців та зміцнює її імідж на міжнародній арені. Тенденції та перспективи культурної деколонізації є актуальною темою для подальших досліджень соціальних комунікацій на державному та громадському рівнях.

Список використаних джерел

- Альтернативна історія: як Росія прагне анексувати Київську Русь. (2021, 12 липня). Інформаційне агентство «Укрінформ». <https://surl.li/flilae>
- Герчанівська, П. (2024). Деколонізація суспільства: український поворот. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва, 1, 32–41. <https://surl.li/lajlyz>.
- Кавтиш, В. (2025, 28 вересня). Ukraine WOW: все про найбільшу виставку країни. Онлайн-медіа «ТиКиїв». <https://surl.lt/gbcrfl>.
- Сніжинська, М. (2024, 20 грудня). Деколонізація як культурний тренд. Як українські експерти борються за збереження культурної спадщини. Онлайн-медіа «Тиждень». <https://surl.li/bwnwvo>.
- Ярема, О. (2024, 30 січня). Ілля Репін, українець: Найбільший художній музей Фінляндії «Атенеум» відновив справжню національність художника. Інтернет-видання «Детектор медіа». <https://surl.li/gnbxnr>.